

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1906

Ny följd * IX årg.

Häft. 2 A.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: **LOTTEN DAHLGREN**

INNEHÅLL:

Ett besök på Årsta hos Fredrika Bremer. I.
Lapparna och civilisationen.
Från kvinnovärlden. Finland.
Skrifvelser från Fredrika-Bremer-Förbundet: De kvinliga musik- och sång-
lärares ställning. — Kvinnan och stadsfullmäktige.
Rösträttsmötet i Norrköping.
Från skilda håll.
Kvinnornas masspetition.

Stockholm, Afonbladets tryckeri, 1906.

Wetterberg & Thaler

Enastående

med hänsyn till sina egenskaper att verka direkt valgörande på den mänskliga organismen, såsom fördelande vid blodstockningar, lindrande vid fall af värk, sveda m. m. samt på samma gång vara det kraftigaste antiseptiska medel till att hålla sär SALUBRIN för hvart är **allt större användning** till behandling af **yttre skador, lindrande af värk och hosta**, såsom **munvatten, till hudens och hårets vård** m. m. Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Specer- och Färgaffärer. Partilager hos **GEIJER & Co., Stockholm.**

Anonser för DAGNY

upptagas af
fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.
Riks. Tel. 97 83.

Kvinnliga juridiska byrån

Triewaldsgränd 2. A. T. 143 23.
Kontorstid kl. 1/2, 10-4.
Utför rättgångar, verkställer boutredningar och arfskiften, förmedlar egendomsförsäljningar, affärsöverlåtelser och ackordsuppgörelser under hand, uppsätter **legala handlingar**, utför i öfrigt juridiska uppdrag af alla slag samt ombesörjer med energi och till ytterst billigt arfvode **inkasseringar**.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.
Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och yllestramalj, passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar m. m.** Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.
5 REGERINGSGATAN 5.

Nya Hushållsskolan.

(för bildade flickor). Grundad 1881.
Föreståndarinna: **Fröken H. Cronius.**
Nya Hushållsskolans Matsalar
Vestra Trädgårdsgatan 19.
Obs.! Särskild matsal för fruntimmer.

Ellen Fries' bibliotek

är öppet **alla hvardagar kl. 3-4 e. m.**
Biblioteket är mot skriftlig borgensförbindelse af känd förbundsmedlem afgiftsfritt tillgängligt för kvinnor, som egna sig åt studiet af historia och närliggande ämnen.
Det är dessutom tillgängligt för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Fröken Nanny Hårds af Segerstad

SJUKHEM,

STOCKHOLM, Sibyllegatan 46-48, 4 tr. (Hiss).
Hemmet emottager konvalescenter, nervsjuka och invärtes sjuka, men inga smittosamma sjukdomar. Hemmet i alla afseenden förstklassigt.
Rikstel. 88 44. Allm. tel. 99 44.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning
(*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Finska Linnemagasinet, Birger Jarlsg. 18,
rekommenderar sitt lager af **Hellinnevaror**, såsom **Duktyger** i en mångfald vackra mönster, fullt jämn goda med utländska, men betydligt billigare. **Lakans- & Örngottslärfter, Kniep- & Applikationslärfter. Linnestramalj, Handdukar, Badlakan, Badkappor** samt de mycket omtyckta **Kejsarmattorna m. m.**
OBS.! Tammerfors Linnefabriks välkända och hållbara fabrikat.

SCHWEIZERBRODERIER.

Hvita broderade Remsor, Väfader, Spetsar m. m. Absolut största urval, billigaste priser. Rikt profsortiment till landsorten.
Broderiaffären, 24 Kommendörsgatan
1 tr. (hörnet af Sibyllegatan).

Å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå 54 **Drottninggatan** mottagas **anmälningar till inträde i Förbundets**

Sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delägare i densamma.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk
litteratur okt. 1905—jan. 1906.

Svensk:

Barnens vän.
Folkskolans barntidning.
Hemtrefnad.
Hemåt.
Hvita Bandet.
Hälsövänner.
Idun.
Kyrklig tidskrift.
Nordisk tidskrift.
Nya kyrkans tidning.
Ord och bild.
Pedagogisk tidskrift.
Polstjärnan.
Saga.
Sedlighetsvännen.
Social tidskrift.
Statistisk tidskrift.
Svensk bokhandelstidning.
Svensk damtidning.
Svensk läraretidning.
Sveriges väl.
Tidning för lärarinnor.
Tidning för Sveriges läroverk.
Tidskrift för hemmet.
Verdandi.

Finländsk:

Finsk tidskrift.
Husmodern.
Mot hemmet.
Nutid.

Norsk:

For Hus og Hjem.

For Kirke og Kultur.
Husmoderen.
Moral.
Nylænde.
Urd.
Wærn.

Dansk:

Bog og Naal.
Det ny Aarhundrede.
Kvinden og Samfundet.
Kvindernes Blad.
Kvennabladið, (Isländsk).

Tysk:

Blätter des Badischen Frauenvereines.
Die Frauenbewegung.
Evangelische Frauenzeitung.
Monatsbericht des Vereins christlicher
Lehrerinnen.
Neue Bahnen.
Neues Frauenleben.

Engelsk:

The English Woman's Review.
The British Journal of Nursing.
The Woman's Journal.
Women's employment.

Fransk:

Bulletin de la société des Crèches.
La Femme.
La Vie heureuse.
Revue du Travail.

Ett besök hos Fredrika Bremer på Årsta.

I.

Senare årens »upptäckt» har som bekant åter gifvit Fredrika Bremer, den en gång högt älskade och fräjdade men länge förgättna, en plats i våra hjärtan och vår litteratur. Svenska akademiens hyllning af hennes hundraårsminne, de minnesteckningar och afhandlingar som på sista tiden sett dagens ljus — till dessa bör läggas den i Dagnys förra årgång synliga uppsatsen om »Fredrika Bremer och Esselde» — alltsammans är utslag af denna nyvaknade kärlek och detta återupplifvade intresse. En följd däraf är också att ur enskilda gömmor det ena bladet efter det andra lockats fram, hvarå antingen Fredrika själf eller någon hennes närstående och samtida tecknat några drag, hvilka tjäna att komplettera hennes bild.

Ett sådant gömdt blad har, tack vare en pietetsfull förvarares vänliga tillmötesgående, blifvit ställdt till denna tidskrifts förfogande. Det bär som öfverskrift »Ett besök på Årsta» och består i en af själfva den besökande nedskrifven berättelse öfver en minnesrik färd till det gamla Bremergodset och tvenne dagars sammanvaro med Fredrika Bremer, som då stod på höjden af sitt rykte. Dessa enkla anteckningar ställa visserligen ej skriftställarinnan och banbryterskan i någon ny dager, men de kasta ett desto klarare ljus öfver *människan* och förtjäna därför att framdragas, så mycket mer som de lämna en mer detaljerad beskrifning på Fredrika Bremers barndomshem, än som förekommer i någon af hennes hittills tryckta biografier.

Först några ord om den person vi ha att tacka för skildringen.

Hans namn var *Karl Daniel Nyberg* — ett namn, som icke säger oss något, emedan den som i lifstiden bar det icke hör till dem, om hvilka hvarken en samtid eller eftervärld talar. Född i Värmland 1806 hade Nyberg som sitt »världsliga handverk», efter hvad det heter i en tryckt nekrolog öfver honom, »endast mekanikerns, hvilket studium han idkade från ynglingaåren, och utgjorde vid Motala verkstad en lång följd af år en verksam och

säker 'korrektör' åt denna inrättnings mekaniska ritkontor». Han dog i Motala i kopporna 10 okt. 1851.

Detta är allt det faktiska vi veta om denna man. Men samtidigt med att nekrologen lämnar dessa njugga upplysningar om ett händelsefattigt lif, söker densamma infäta en blomma i den bortgångnes minneskrans. Den låter oss ana att Karl Nybergs »världsliga handtverk» var ett, hans andliga sträfvanden ett annat. Vi förstå, att vi här ha framför oss en af dessa vid ett mekaniskt arbete och en oförstående omgifning fastkedjade drömmare, en stackars tungsint svärmare med en varm och känslig själ, ständigt sträfvande med en försagd och bunden naturs oförmåga att finna uttryck för sin längtan efter fullkomning, eller för att anförä ett yttrande af Fredrika Bremer om denna hennes blygsamma vän: »han var en af dem, som alltid sörjde öfver att han ej kan göra sig lyckan tillgodo, därför att hans otåliga begär efter sällhet löper så långt framom hans framsteg i förädling».

Att med en sådan läggning Nyberg skulle taga lifligt intryck af Fredrika Bremers skrifter med deras djupa känsla och höga etiska ideal är naturligt. Och till beundran och tacksamheten för författarinnan, sällar sig efter hand en svärmisk dyrkan af hennes person. Själf har han beskrifvit inledningen till deras bekantskap, hvilken sannolikt förskrifver sig från början af 1843.

»För två och ett halft år sedan» skrifver han, »innan jag ännu personligen kände Fredrika Bremer men var intagen af anden jag lärt känna i hennes skrifter, hade jag en dag i Stockholm, där hon då bodde, kommit för att tillstålla henne en biljett, innehållande några rader för den insamling hon öppnat 'för de värnlösa barnen'. I några verser hade jag sökt uttrycka ett tacksamt och tillgifvet hjärtas förbindelse till henne. Detta var första uppräningen till vår bekantskap, fast hon ej då kunde veta hvem jag var, ty biljetten hade ingen namnteckning. Med biljetten i handen klappade jag på, och då jag ej visste, hvilken jag skulle träffa, kanske henne själf, stod jag som på nålar, fastän det blott var på kalla stengolfvet i förstugan. Då hörde jag inifrån tonerna af ett piano, som förunderligt anslogo mig.» —

Med den oändliga godhet, som var ett med hennes natur, har Fredrika Bremer mottagit sin blygsamma beundrare. Genom den oslipade ytan har hon, med det kärleksfulla hjärtats skarpblick, sett till botten af denna slutna själ och anat dess guldhalt, och så upptar hon den ringa, tafatta mannen i sin vida vänkrets och

blir hans andliga välgörarinna, ljuset på hans väg, hans tröst och hans försyn. Den världsberömda författarinnan, som står i skriftväxling med sin tids märkligaste personligheter, anser sig icke för god att korrespondera med den obekante mekanikern i Motala, hon försöker skänka honom mer lefnadsmod och själfförtröstan, hon uppmuntrar hans håg för studier, hon uttänker åt honom litterära och bildande sysselsättningar som omväxling i hans torra alltagsarbete och hon inbjuder honom att besöka sig i sitt Årstahem.

Efter mycken tvekan men sporrad af en obetvinglig önskan att för sin välgörarinna bikta sitt oroliga själstillstånd, besluter han sig för att taga den vänliga uppmaningen på ordet. Han reser till Stockholm*), och en vacker dag, det var den 6 juni 1845 på morgonen, sitter han med klappande hjärta, upprörd vid tanken på det stundande mötet, i skjutskärnan och beger sig ut genom Skanstull till Årsta.

Han börjar med att skildra vägen han passerar och sina känslor, då han, väl kommen in på Årsta ägor, nalkas målet för sin färd. Därpå fortsätter han sin resebeskrifning, och här må ordet lämnas åt resenären.

* * *

»De stora herrgårdsåkrarna stodo härligt gröna och det gjorde mig godt att se hur välsignadt det här såg ut. — Nu såg jag gården äfven, omgifven af vackra löfträd, och det stora stenhuset med sitt höga, spetsiga tak och ett fyrkantigt torn på framsidan, försedt med urverk. Detta var storartadt — mer än jag väntat.

Vid ena flygelbyggnaden stannade vi, jag steg ur och gick fram till hufvudbyggningen — uppför stentrappan, som har nedgång åt ömse sidor — och in i den höga förstugan, som nästan liknar en kyrka med sina fyra granitpelare, som uppbära hvalfven hvarpå trappan till öfre våningen å ömse sidor går upp.

Allt var så tyst här och stegen genljudade. Jag gick fram till dörren midt för, i tanke att träffa på köket. Snart kom någon ut, förmodligen hushållerskan. — Jag frågade efter herrskapet och fick till svar att blott en af mamsellerna var hemma. På min ifriga fråga: hvilken? hörde jag med invärtes glädje och lättnad att det var Fredrika.

*) Det vill synas som om Årstabesöket, hvarom Nyberg vid hemkomsten till Motala nedskrifvit en detaljerad berättelse, varit resans anledning och mål.

Jag nämnde mitt namn, hushållerskan gick upp för att anmäla mig och kom strax ned och bad mig stiga upp och vänta litet. Mamsell Bremer skulle strax komma. — Emellertid blef jag införd i en stor sal till höger; det var matsalen. — Längre behöfde jag ej vänta. Dörren öppnades tyst och M:lle B. kom in och tog mot mig med mycken hjärtlighet. — Jag nämnde huru min resa af tillfälligheter blifvit företagen tidigare på sommaren än jag ämnat — hon å sin sida omtalade det hennes mor och syster voro i Stockholm.

Hon frågade om vi kanske skulle gå ut före middagen att promenera. Hon ville visa mig Årsta, som dock ej ännu var i sitt sommarskick. Vi gingo åt motsatt sida till den jag kommit, ner åt vägen till höger, där en å gör en stor bukt och flyter ned till den långa viken, som här går in ifrån Saltsjön. Längs venstra stranden af denna går den vackra jämna vägen med vacker utsikt åt viken. Betraktelser gjordes öfver de föremål vi sågo — insekter och växter och omgifningen. Men ofta blef långa pauser, det kan ej annat när jag är med!

Vi kommo till ett landningsställe, där båtar lågo och ett boningshus, som hennes far hade byggt till lustställe. — Där bodde nu en fiskare. Ett par barn lekte utanför. Hon talte så godt med dem, öppnade sin ridikyl och bröt ett par bitar pepparkaka åt dem. De tycktes vara vana att få något godt af henne. — Hon visade mig utåt vikens holmar långt bort, som härifrån synas nästan som fast land. Där skall vara mycket vackert, öarna betäckta med löfskog och marken med orchideer och andra välluktande blommor och frisk grönska. — — — Vi vände och gingo en i skogsparken af gran och tall, som höjer sig ifrån vägen och stranden; vi lyssnade till fåglarna.

Så föll talet på danska skalden Andersen, som M:lle B. personligen känner. Hon berättade lifligt huru de träffats ombord å en ångbåt på en färd genom kanalen. Huru han presenterat sig själf med mycken emfas och många gester som författare till arbeten som han nämnde, hvarunder hans långa händer spelade en liflig roll. M:lle B. trodde först att karlen var litet tokig men fann snart att det blott var så hans sätt. Andersen håller vanligen fram sitt jag mycket, men det är på ett så godt och intressant sätt att det ej stöter. En stund därefter hade han räckt in till henne i hennes hytt en bok, en af hans romaner, som gåfva. — Jag hade just tagit med mig en afskrift af ett af

hans nyare småstycken, 'Lilla flickan med svafvelstickorna', som M:lle B. ännu ej läst. Vi hade emellertid satt oss på en af naturen bildad grässoffa. Jag frågade om jag fick läsa den lilla berättelsen för henne. Men under läsningen kom gråten mig i halsen och tårar i ögonen så att det gick knagligt mot slutet; men min rörelse var ej Andersen ensam skuld till. —

Vi gingo sedan vidare igenom denna trefliga skog med sin vackra gräsmark — en genväg fram till herrgården. Under vägen talades om mitt lefnadssätt vid Motala och umgängesförhållanden. — Hon kände visst medlidande med mig, då jag beskrifvit därom, och frågade om icke, då vi voro så många bekanta tillsammans, det emellan oss fanns något mer vänskapligt, innerligare föreningsband eller gemenskap, hvartill jag måste svara nej och tillade dumt eller oriktigt, att därtill fordrades troligen mera bildning. M:lle B. sade då: »Men månne det är så? Det goda och hjärtliga i samlefnaden kan rätt väl finnas utan bildning i vanlig bemärkelse.» — — Denna tanke var just min också, fast jag uttryckt den förvändt.

Vi hade nu hunnit nära hem och gingo genom den stora trädgården, som doftade härligt. Frukträden voro just i blomma och ett äppelträd, hvaraf en gren räckte ned på sandgången, prunkade i den yppigaste blomstring. — Tvenne stora fyrkantiga ruddammar äro i öfre ändan af trädgården — mellan dessa går den mellersta gången, som i följd af den reguliera anläggningen har sin riktning midt fram till gårdsplanen och förstugan å fasaden till slottet. Gamla vackra lönnar, som nu blommade, stå som skildtvakter innanför trädgårdsporten å ömse sidor. En af dem — en invalid — var sorgfälligt lappad med påspikade bräder.

Då vi kommit in i förstugan sade M:lle Bremer att hon skulle visa mig hvar jag komme att bo. Hennes kammarjungfru Kristin öppnade en dörr till vänster i förstugan; där var först en stor tom tambur, där innanför en stor sal med biljard. På väggen midt för var ett vackert porträtt, helfigur af Karl XI som yngling, hållande spiran i handen, som han stödde på ett till höger om honom liggande ofantligt lejon, hvaraf blott framdelen synes. Stycket är af Ehrenstrahl, och min värdinna omtalade, att det för några år sedan blifvit af en piga funnet på vinden och då det blef aftvättadt befunnits vara ett godt fynd. Detta och tvenne andra gamla porträtter af de forna ägarnes stamfru och dito herre, en amiral Bjelkenstjerna, gifva ett ärevärdigt utseende åt denna

sal. Min värdinna omtalade att amiralskan varit en manhaftig fru, att hon byggt detta hus (som med sina två alnars tjocka murar synes kunna bestå i många sekler) på nio månader, under det att hennes man var ute i tjänst under 30-åriga kriget.

Till höger om denna sal voro tvenne rum. — Jag kunde bo i hvilket jag ville och var således logerad som en stor man — eller som en släkting. Jag var nu lämnad åt mig själf till middagen kl. 3 och hade en halftimme på mig. Jag snyggade upp mig litet och så kom matbud.

Matsalen var i öfre våningen. Ett litet rundt bord midt i det stora rummet stod dukadt för två.* M:lle Bremer sade när vi satte oss: »Jag tror det är bara vi, svenskar, som bruka läsa till bords, men det är en vacker sed». Rätterna voro mycket enkla. Den första var kokt strömming med potatis, sedan tror jag det var frikassé på kalv och någon soppa. M:lle Bremer fyllde själf mitt glas med madeira och helt litet i sitt eget. — Så sade hon: »Nu dricka vi kungens skål!» Hvarpå jag svarade: »Jag dricker er», — hvaråt hon blott smålog litet. —

* * *

»Sedan vi druckit kaffe besågo vi rummen. I file med och till höger om matsalen, som vätter åt gården, är först ett litet smalt rum med tvenne bokskåp — väl fyllda; återigen till höger i bredd med detta är ett mycket vackert kabinett i blått med en rosig matta i blått och hvitt; äfven yttre kabinettet har matta. Väggarna i det blå kabinettet äro prydda med 8 å 10 vackra oljemålningar, hvaribland ett gubbhufvud, som är ypperligt och ett täckt landskapsstykke. I fönstren (det är ett hörnrum) blommade särdeles vackra pelargonier, både hvita och röda.

Här i detta behagliga rum var det hon visade mig den utomordentliga godheten att låta mig se sina album med porträtt och teckningar af hennes egen hand. — De voro miniatyrer i tusch eller sepia och mycket nätt och träffande gjorda, ty jag hade själf sett en del af personerna, t. ex. Fabian Wrede och professor Geijer. Men det var en hel hop. Jag minns däribland professor Bergfalk, om hvilken hon sade, att han med sitt vanligen sträfvva, kalla utseende, dock när han talade fick det lifligaste, själffullaste

*) Här bifogas en teckning, utvisande bordet med Fredrika Bremers och gästens platser.

uttryck i sitt ansikte och hans vackra ögon sköto blixtrar. Professor Fahlecrantz, teologen, var äfven där. Af fruntimmersporträtten kommer jag ihåg hennes mor och syster Agathe såsom ung, grefvinnan Sommerhjelm, hennes så afhållna vän, som dog i Norge förra hösten, och många mycket vackra eller intressanta ansikten, dels af hennes släktingar och andra, som jag ej minnes nu. Det var mycket själ och lif i dessa porträtter. Ett förträffligt porträtt en face af Napoleon i sepia och i förgylld ram ville m:lle Bremer förära mig, sedan hon förut bedt mig välja, hvilket jag ville ur hennes album. Jag hade väl en gång i fjol bedt henne om en liten teckning. Men jag kunde omöjligen förmå mig att mottaga någon af dessa, som jag tyckte tillsammans utgjorde en helgedom, där det vore synd att rubba något.

Mycket roade mig att se en liten teckning med penna, gjord af professor Geijer, som han gifvit henne. Den hade ungefär följande inskrift: »På en af riksdagsbråket undanryckt stund har jag roat mig med att göra denna teckning från hemmet och utur mina sotiga barndomsminnen. Den visar professorn hur han ligger och sprattlar där i kolfatet. Jag tillägnar dig den». — Målningen var på halft kvartblad och visade en bergslagsvy, Ransätters bruk i Värmland, med ett par höga skogiga berg i fonden, en smedja där gnistorna spraka upp ur skorstenen, dammen bredvid och kolfatet, där professorn ligger och vaggas sig, lycklig som en halfgud.*

Jag hade ett år förut mottagit af min välgörariinna en tysk bok i filosofiska och religiösa ämnen att öfversätta -- att därigenom ha en nyttig litterär sysselsättning på lediga stunder. Jag medhade mitt manuskript och bad att få visa det. Sedan jag hämtat det satte vi oss bredvid ett litet bord -- hon med boken, jag med min öfversättning, hvilken jag begynte läsa upp. Jag väntade mig visst att mycket skulle vara att rätta och förbättra, men jag märkte att det blef mer än jag trott. Jag förvånades öfver den snabbhet hvarmed hon i tyskan följde mig i de långa, ofta svårfattliga perioderna och med hvilken lätthet hon rättade och förbättrade min öfversättning, hvilket jag däri införde med blyertspenna. En och annan gång, sade hon: »Mycket bra» -- »det kan inte bli bättre».

Samma eftermiddag fick jag se hennes staty: Iduna. Vi

*) En teckning meddelas öfver ritningen, bredvid hvilken står: »ej ölikt».

gingo ifrån matsalen öfver förstugan — åt andra sidan midt emot där hennes skrifrum är. Det var enkelt. Ett ofantligt stort antikt, blåmåladt väggur, men hvars knäppningar knappt höras (så tyst är allt i denna boning) står strax till vänster när man kommer in — och litet längre fram ut på golfvet hennes skrifbord, som var betäckt med böcker och papper så att blott ett litet rum syntes ledigt för skrifningen. Midt på golfvet till höger var ett annat bord, som var alldeles rågad med böcker. Midt emot ingången från förstugan är en annan dörr, (alla ofantliga dubbeldörrar) som går till en salong. På höger hand om denna senare dörr i hennes skrifrum såg jag en tafla, stående på golfvet i vacker förgylld ram — men med ett täckelse öfver. Hon upplyftade det och det var hennes eget porträtt, måladt af öfverste löjtnant Södermark. Det är mästerligt utfördt och ganska lyckadt, fast man kan säga att det nu kan synas idealiseradt. Dock har jag sett föremålet i stunder, då hennes ansikte antagit eller låtit genomlysa en slags högre skönhet, en förklarelse — som ingen målning kan återge. Bredvid taflan är ett bokskåp. Salongen är ett stort, i ljusa färger klädt rum — golfvet med inlagda rutor af ek — och som de flesta här rundtomkring omgifvet med släta planstenar.

Till höger gingo vi till ett hörnrum. Detta var Idunas tempel (så vill jag kalla det). Hon yttrade själf om den älskliga bildstoden, som vi betraktade, att ansiktet ej var någon grekisk skönhet — ej en gång hvad man i allmänhet benämner skönt, men det är äkta skandinaviskt, och uttrycket är så rent, så ädelt och intagande. Så fann jag det äfven. Qvarnström är mästaren för detta arbete. Skada att det ej är i marmor, utan i gips.

Vi gingo ut och togo vägen åt södra sidan — landsvägen åt Dalarö — öfver ena ändan af det stora fältet, hvarigenom den förutnämnda ån gör en stor bukt. Stränderna äro bevuxna endast sparsamt med några träd här och där. Ängskäran hördes här hela dagen. M:lle Bremer sade att hon hörde den gärna och tyckte om denna fågels entoniga, något vemodiga läte. Det påminte om ett försakande och tåligt sinne, som i sin ringhet och undergifvenhet höll ensligheten och betraktelsen kär. (Det är endast tanken men ej uttrycken, som jag tror mig kunna något återgifva). Vi hörde äfven på lärkan. Och på frågan till mig om den lilla glada sångaren och andra liknande intagande sånger och varelser i naturen plögade upplyfta mitt sinne till skaparen,

svarade jag, att ofta hade jag känt det så. »Så är det just ej med mig», sade hon. »Jag har ej kunnat undgå att jämte det sköna och goda se det onda i världen: höken jagande dufvan — ulfven slaktande lammet». Sade sedan att det var tröstande hvad som i Uppenbarelseboken synes häntyda på kreaturens förlösning och frågade om jag bemärkt det. Svaret var obestämdt, ty jag mindes ej klart detta.»

* * *

»Det började falla något regn, och som vi ej hade paraplyer vände vi. Emellertid begagnade Fredrika Bremer sin gröna parasollett. Men vi voro snart hemma och regnet upphörde också. Solen sken åter fram — det var vackert och friskt samt svalt, ty det led mot aftonen. Vi stodo nu utanför den syrenhäck, som i en lindrig bukt omgifver gården å ömse sidor. Vi betraktade himmelens sköna molnspel och den sjunkande solen en god stund — först länge under tystnad, sedan talte vi om sannolikheten att denna härliga himlakropp vore hem för fullkomligare, lyckligare väsenden än människan.

Vi gingo nu åter in och jag följde med in i Idunas rum. Den nedgående solen gaf en mild, egen högtidlig dager åt detta rum, där väggarna äro hvita eller mycket ljusa. Den härliga statyn såg liksom förklarad ut i sin bländande hvithet mot den scharlakansröda duken eller förhänget, som strax bakom döljer själfva hörnet af rummet och nästan ända från taket nedfaller till golvet. Det ser ut som om bilden lefde och nyss framträtt därinifrån.

Fredrika Bremer hade en bok i handen: »Dödens ängel» af Wallin. Vi satte oss i soffan midt emot statyn och fönstret. Hon begynte läsa detta poem, som genom tankens och rytmens allvar och höghet — de sista harpoljuden af den väldige hädangångne anden — alltid gjort ett så djupt intryck på mig. Jag lyssnade till hennes röst, som är innerlig som en bön — från ett hjärta, som blott lefver för att försona, befria och draga till himmelen. Jag såg därunder på Iduna, hon syntes ock lyssna till orden. Det var en skön, en högtidlig stund.

Nära halfva poemet var läst, då tebud kom, kl. var väl 8. Vi drucko te i matsalen och åto smörgås med litet kallmat därtill. Fredrika Bremer åt äfven varm potatis. Kringlorna voro märkvärdigt små. Brödkorgen var af silfver — bra stor — och

såg antik ut och tycktes begagnas dagligen. Eljes syntes intet öfverflödigt — utan helt enkelt.

Denna afton fick jag äfven höra musik. Ett gammalt och litet fortepiano stod i matsalen i öfre ändan midt emot ingången från förstugan. Musikalier och ett par böcker lågo därpå. Bland noterna såg jag hennes sång: »Fall lätta snöflock, fall» med musik som jag tror af Brendler — och dedicerad till henne. Jag bad henne att få höra den och hon spelade den men utan sång — melodien var rätt vacker. Äfven fick jag höra ett par af Mendelsohn-Bartholdy's »Lieder ohne Worte», som jag en gång skrivit till henne att jag var förtjust i. Detta kom hon nog ihåg och ville roa mig med att få åhöra dem. Instrumentet var svagt, och för att tonerna någorlunda skulle fylla det stora rummet, fingo de ohämmade ljuda.

Posten kom med ett par bref och Aftonbladet till m:lle Bremer. Hon måtte nu varit trött, i synnerhet vid mig — kl. var 9 — och medan Kristin ännu var kvar sade hon: »Nu får jag säga herr N. godnatt». Jag hade väl bort förekomma henne.»

Lapparna och civilisationen.

Under Fredrika-Bremer-Förbundets nu mer än 20-åriga verksamhet ha frågor af den mest olikartade natur hopats på dess styrelses bord. Att nöjaktigt besvara dem alla har naturligtvis ej varit möjligt, däremot söker Förbundet så vidt det sig göra låter underkasta dem en sådan utredning, som kan bidra till deras slutliga lösning.

Under de sista månaderna af förlidet år har det ämne som antydes af ofvanstående rubrik, och som väl bör tyckas stå ganska främmande för Förbundets syften, förelagts detsamma till behandling. Från en förening i sydliga Lappland hade nämligen ingått en ansökan om erhållande af understöd åt ett par yngre lappar för genomgående af en norrländsk folkhögskola. Då det icke framgick huruvida ansökningen gällde ett par kvinnliga eller manliga lappar och Förbundet dessutom ej äger några medel för ifrågasvarande ändamål, var ju ett afböjande svar tämligen gifvet.

Ärendets säregna natur gjorde dock, att det ej utan vidare kunde läggas ad acta.

»Hvilken ställning bör en för folkupplysning nitälskande association intaga till lapparnas bildningsanspråk? Hur te sig förhållandena bland lapparna själfva? Är det med deras intresse förenligt att ge dem del af den moderna kulturen?»

Dessa och liknande frågor framställde sig osökt under sakens handläggning. För att så vidt möjligt få dessa spörsmål på ett tillfredsställande sätt besvarade, har Förbundet ställt sig i förbindelse med ett par af vårt lands främsta auktoriteter inom detta område med anhållan om ett uttalande. Med särdeles tillmötesgående har Förbundets begäran blifvit upptagen, och då de svar som ingått äro synnerligen intressanta och ge en god föreställning om förhållandena bland dessa våra i så många afseenden vanlottade landsmän i höga Norden, må här ett utdrag af de till Förbundet ingångna skrivelserna meddelas.

* * *

Den första, till hvilken Förbundet vändt sig, var kyrkoherden Vitalis Karnell i Karesuendo. Efter att ha sagt sig ej särskildt känna till de lappar, om hvilka det var fråga, skrifer kyrkoherden:

»Jag har någon liten kännedom om Västerbottenslapparna i allmänhet, och jag tvekar icke i deras eget intresse säga min mening rent ut. När en lapp eller lappska börjar spatsera i Stockholm i mer eller mindre vanställd lappdräkt, när lapparna börja bilda föreningar och hafva sin egen tidning, när de börja tillägna sig folkhögskolebildning, då är det totalt slut med dem som lappar och då blifva de de eländigaste människor man gärna kan tänka sig. Västerbottenslapparna hafva tagit sig för med allt detta och t. o. m. börjat bygga sig hus och bli bofasta. Därför stå de ock inför sin undergång, hvarom hvem som helst kan öfvertyga sig.

Däremot, om lappen blir på sina fjäll och lefver det lif han af ålder lefvat, hållande noggrann vård om sin hjord, brottande med faror och svårigheter, om han förblir troget i den förening han genom dopet tillhör, om han lär sig hufvudsumman i kristendomsstyckena samt väl läsa, skrifa och räkna, då är han en man för sig, en nyttig medborgare, en vacker syn för både Gud och människor. Sådana lappar hafva vi här i Norrbotten, enkannerligen i Karesuendo och Juckasjärvi. Vi gifva dem undervisning genom lappkateketer, som vandra med, samt dessutom 3 månaders undervisning om året i s. k. vinterkursskola, då föräldrarna gå i vintervistelse och barnen kunna samlas till närmaste fasta skola.

Vi gifva dem en liten kurs men väl lärd och på svenska. Den som känner förhållandena vet och inser, att detta är det rätta sättet. Gynna gärna lapparna på allt sätt i deras näring, gör dem till sedliga, nyktra och nödortfittigt bildade människor, men låt dem icke läppja på civilisationen i öfrigt, det blir i alla fall bara ett läppjande, men det har aldrig och skall aldrig bli till välsignelse. Lapp skall lapp vara.»

Så långt kyrkoherde Karnell, hvilken otvifvelaktigt stöder sitt omdöme om lapparnas civilisatoriska förutsättningar på en nära kannedom om förhållandena bland sina lappska församlingsbor.

* * *

Vårt lands kanske främsta Lapplandskännare, professor K. B. Wiklund i Uppsala, lämnar i en längre skrifvelse en utförligare och mer allsidig utredning af frågan. Han skrifer:

»Enhvar, som på nära håll, d. v. s. genom att på allvar — och inte bara som flyktig turist med hufvudsakligen estetisk och kanske också filantropisk syn på tingen — lefva samman med lapparna, genom att idka långvarig köpenskap med dem, genom att ha långvarig beröring med dem som ämbetsman o. dyl., lyckats erhålla en verklig inblick i de *verkligen nomadiserande* lapparnas lif i vårt land, har med undran sett, hur oerhördt mödosamt deras lif under långa delar af året är och hvilken vana vid umbäranden af alla slag dessa lappar måste ha för att kunna år efter år lefva ett dylikt lif. Han ser och vet också, att en verklig, intensiv renskötelse är möjlig endast under den förutsättningen, att vederbörande renskötare utan knot eller sorg eller stor längtan efter något bättre underkasta sig alla dessa mödor och försakelser. Så fort han försöker komma ifrån dem på något sätt genom att t. ex. under någon längre tid af året sätta sig ned i en stuga och låta renarna löpa fria någonstädes långt borta utan tillsyn, så har detta till följd en större eller mindre förvildning af renarna med ty åtföljande svåra obehag. Hans försök att sitta stilla resulterar alltså i dålig renskötelse. All annan bekvämlighet, ovilja mot den besvärliga mjölkningen af korna och tämjningen af körrenar etc., verkar på samma sätt. Renarna förvildas. Då de förvildas, kan lappen ej hålla dem från böndernas höhässjor o. dyl., hvarför det uppstår slitningar med de fastboende, utbetalande af dryga höskadeersättningar m. m. Så småningom uppstår på detta sätt den underliga form för »renskötelse», som praktiseras af en del s. k. skogslappar i vårt land, hvilkas renar äro fullständigt vilda och jagas af sina »ägare» som annat villebråd med gevär i hand, en »renskötelse», som till slut måste på laglig väg förbjudas.

För att en nomadiserande lapp skall kunna ekonomiskt bestå, måste han således afsäga sig en stor del af de behof, som de fastboende anse vara fullständigt oundgängliga. Han kan dock aldrig, hur genuin lapp han än månne vara, låta bli att längta efter värme, då det är kallt, efter torra kläder, då det regnar, efter ett något så när hyggligt nattläger, efter vegetabilisk föda midt i allt renköttet, o. s. v. Blir denna längtan honom för stark, »förfaller» han till de fastboendes veklighet och upphör att vara riktig nomad. Det är därför bl. a. en gammal klagan, att de fasta lappsolorna bidraga till att göra lappbarnen mindre skickade för nomadlivet, därigenom att de få smak för de fastboendes lif. Och det är ur denna samma synpunkt, som man bör betrakta kyrkoherde Karnells yttrande om att det för lapparna är farligt att »läppja på civilisationen».

Han har, då han fällde detta yttrande, naturligtvis haft närmast Torne-lapparna för ögonen. Det kan emellertid i det stora hela gälla för alla nomadiserande lappar. Det är farligt för dem att få sin längtan efter de fastboendes förhållanden alltför mycket upptänd, ty det är då omöjligt för dem att omfatta sin handtering med det nödiga intresset och den nödiga ifvern. Följden blir, att de mer eller mindre försumma renskötseln och att deras ekonomi försämras. Och ingen lär väl medvetet vilja försämra deras ekonomi.

Nästa fråga blir då, om man alltså bör fullständigt afhålla de nomadiserande lapparna från all civilisation, ej ge dem någon undervisning, ej sända dem i skola, o. s. v. Svaret härpå kan ju tydligen ej bli annat än nej. Nomadlapparna äro människor, äfven de, och böra utvecklas till högre och bättre varelser, de såväl som alla andra. Men man måste se till, att den utveckling de i ett afseende få, ej i något annat afseende blir till ödesdiger försämring för dem. Om man är säker på, att t. ex. folkhögskoleundervisning skulle ha ett dylikt dubbelt inflytande på dem, så får man ej förhjälpa dem till sådan.

Om jag hade att bestämma rörande de nomadlappar från Norrbotten, som jag kan känna till, så skulle jag utan mycken tvekan frånråda folkhögskoleundervisning för dem i klump. Jag vet mer än väl, att det finns många Norrbottensnomader, hvilkas karaktärsfasthet är en borgen för att de ej skulle låta sig lockas från nomadlivets mödor genom den smak för ett mera förfinadt lif, som de ovillkorligen måste få i en folkhögskola, men jag vet också mer än väl, att dessa karaktärsfasta lappar tyvärr — och förklarligt nog — befinna sig i minoriteten. Jag skulle därför endast efter en noggrann pröfning af hvarje särskildt fall vilja tillråda en folkhögskolekurs för någon af dem, ty jag vet, att jag annars lätteligen kan stjälpa i stället för att hjälpa.

Västerbottens lappar känner jag föga till. Det är emellertid en känd sak, att renskötseln därstädes i de flesta trakter står på en betydligt lägre ståndpunkt än i Norrbotten — man har blifvit

för bekväm af sig och drar sig, förklarligt nog, för nomadlifvets svåraste mödor. Man skulle då kunna resonnera som så, att det inte lönar mödan att försöka hålla rensköteln i Västerbotten uppe på den ståndpunkt den borde intaga, utan att man godt kan kasta yxan i sjön och inte se så noga efter, om man genom den undervisning man ger lapparna, möjligen också ger rensköteln en stöt. Innan man besluter sig för det resonnemanget, torde det dock vara riktigast att höra sig för med personer, som af lång personlig erfarenhet känna Västerbottens lappar och som ej utan vidare tro på lapparnas prat hit och dit, utan ha förmåga att se på dem med nykter kritik.

Det jag hittills sagt rör *nomaderna*. En helt annan sak är det, om man söker lyfta *de lappska nybyggarna*. Dessa, som i de sydliga lappmarkerna nu äro flera än nomaderna, äro vanliga bönder, ehuru af lappsk nationalitet, och de behöfva naturligtvis all den undervisning och utveckling, som andra bönder i *dessa* trakter behöfva och kunna smälta utan andlig fara. Klart är ju emellertid, att man lika litet af *dessa* lappska bönder som af de svenska bönderna får göra några halfherrar och halfröknar, som förakta arbetet och i stället svänga sig med omoget prat och löjligen herrskapsfasoner. Sådant kan tyvärr lätt hända, enär lapparnas karaktär ofta nog ej är fast, och man måste därför, tror jag, förfara med ännu större urskiljning och försiktighet, då det gäller utsende af stipendiater för t. ex. folkhögskolor bland den lappska bondbefolkningen, än då det gäller de svenska »nybyggarna» i Lappland.

Från lappsk sida framhålles ofta och med rätta, att den undervisning lapparna fått har gjort dem mycket godt, att den utbredd nykterhet bland dem, att den skyddat dem mot utpressningar af de fastboende o. s. v. (Härvid bör man dock också ihågkomma, att lapparna vanligen af naturen äro mycket slipade affärsmän, så att de flesta historierna om utpressningar och bedrägerier, som lappar blifvit lidande på, ha gått till så, att lapparna först berusats och sedan bedragits.) Jag erkänner också gärna, att nomaderna behöfva all den primära och etiska undervisning de få och att den ej skadar dem, men frågan blir en annan, om den gäller en fortsatt och något högre form af utveckling.

Jag har uppehållit mig vid *dessa* saker med kanske för stor utförlighet och mångsidighet, men jag har gjort det, emedan jag är öfvertygad om, att vi ännu under långliga tider behöfva nomaderna där uppe i norr och att vi därför ej få förderfva dem.»

* * *

Som en motvikt till den först anförda auktoritetens helt och hållet afvisande och den andres välvilligare ehuru reserverade

hållning till frågan om civilisationens nytta för lapparna, ställer sig folkskolläraren O. P. Pettersson i Tärneby, enligt prof. Wiklunds utsägo, Västerbottens förnämsta lappkännare. Dennes mening är att det behof af kunskap och bildning, som på senare tid börjat vakna hos lapparna, innebär en ljusning i deras mörker, och att rörelsen, ifall den ledes i rätt riktning, skall höja den lappska befolkningen och befordra dess lycka.

»Efter hvad jag kan förstå», skrifer herr Pettersson, »skulle det lända lappallmogen till verkligt gagn om dess ynglingar och unga kvinnor i största möjliga utsträckning kunde komma i tillfälle att få deltaga uti allmänbildande lärokurser, såväl teoretiska som praktiska».

Från kvinnovärlden.

Finland.

I Finland, som öfver allt annorstädes, är det den politiska rösträtten, som inom kvinnornas läger står i förgrunden. Kvinnosaksförbundet *Unionen* har därvid tagit ledningen och har satt i gång den betydande agitationsrörelse för kvinnans politiska medborgarrätt, som f. n. pågår öfver hela landet.

Den 2 sistlidne december gick det stora af Unionen föranstaltade rösträttsmötet af stapeln i Helsingfors, till hvilket representanter för alla Finlands kommuner blifvit kallade. Förbundets sekreterare fröken Anna Lundström har godhetsfullt till Dagny insändt ett referat öfver mötet (särtryck ur tidskriften »Nutid»), hvarur följande detaljer äro hemtade.

Att det måtte ha varit en imponerande samling, som denna decemberafton fyllde sångföreningen M. M:s lokal i Helsingfors, framgår af allt. Den beredvillighet hvarmed man lystrat till kallelsen vittnar starkt om de finska kvinnornas allmänanda och politiska intresse. »De hade kommit i stora skaror», heter det i beskrifningen öfver delegationsmötet, »från städerna, från bondgårdarna på landet, ja, t. o. m. från de små ödemarksstugorna».

»Representanter hade infunnit sig för icke mindre än 122 skilda orter. Från flere kommuner hade afsändts tvenne, ja t. o. m. tre och fyra representanter med rättvist beaktande af att olika meningsgrupper, olika samhällslager borde vara representerade. Den konstitutionellt sinnade kvinnan och socialdemo-

kraten, representanterna för vår kvinliga intelligens och den enkla bondkvinnan med samtliga däremellan liggande typer hade här funnit hvarandra i en gemensam sträfvan för ett af alla med samma intresse omfattadt mål. Det låg någonting imponerande i själfva detta faktum, någonting hvaraf man ej kunde undgå att röna inverkan».

Mötet öppnades af skolföreståndarinnan Lucina Hagman, Unionens ordförande, med ett kort på svenska och finska framfördt andragande. Fröken Hagman utsågs därefter att leda aftonens förhandlingar.

I enlighet med det för mötet fastställda programmet följde nu redogörelse för de beslut, hvilka å de skilda landsortsmötena fattats. De deputerades namn uppropades ort för ort i bokstafsordning, och enhvar uppläste de yrkanden hvarom på mötet i hemorten öfverenskommit. På de flesta ställen hade de af Unionen föreslagna klämmarna blifvit enhälligt omfattade. Å en del möten hade de blifvit delvis omstillerade, å en del hade man gjort tillägg af olika slag. Unionens kläm, densamma som äfven af Helsingforsmötet antogs, yrkade:

»att reformeringen af vårt lands folkrepresentation bör ske enligt principen om allmän och omedelbar valrätt, sålunda att åt hvarje myndig finsk medborgare, man såväl som kvinna, bör vid val af folkrepresentanter tillerkännas en röst, samt att hvar och en, som har valrätt, äfven bör vara valbar.»

Sedan de delegerade redogjort för de uppdrag de af sina kommittenter erhållit, föreslogs uppställande af en resolution, som skulle utgöra ett gemensamt uttryck för mötets åsikt. Efter en kortare diskussion enades man om följande stilisering af densamma:

Rösträtt och valbarhet böra tillerkännas alla 21 år fyllda kvinnor, gifta och ogifta, enligt den allmänna, lika och omedelbara rösträttens princip.

Bland de åtgärder till befrämjande af arbetet för rösträtts-saken, som sedan beslötos var äfven den:

Att till den nya senatens vice-ordförande afsända en deputation, som skulle anhålla om att kvinnornas rösträtt måtte beaktas i den proposition, som af regeringen kommer att föreläggas landtdagen samt, att till medlemmar i den kommission, som af regeringen kommer att tillsättas för rösträttsfrågans behandling, äfven kvinnor måtte utses.

På de allvarliga förhandlingarna följde ett samkväm, till hvilket landsortsrepresentanterna inbjudits af medlemmar af Unionen och en del andra medborgarinnor i Helsingfors. Sinnesstämningen var den mest animerade, och tändande fosterländska tal höllos, »helt visst, heter det därom, skall denna afton hos enhvar af dem, som närvaro, för minnet framstå som någonting stort och innehållsrikt, som någonting af det bästa man upplefvat».

Som bekant har så väl regeringen som alla partier inom landtdagen uppsatt den kvinliga röst- och valrätten på sina program.

Skrifvelser från Fredrika-Bremer-Förbundet.

I slutet af 1905 har Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse dels till Kungl. Maj:t dels till Stockholms stadsfullmäktige aflåtit ett par skrifvelser berörande kvinnornas intressen.

Den till konungen ställda skrifvelsen afhandlade

De kvinliga musik- och sånglärnarnes ställning.

Den var af följande lydelse:

Med anledning af en af musikdirektör Lund m. fl. inlämnad petition rörande ändring af § 14 i »Kungl. Maj:ts nådiga stadga för folkskoleseminarierna i riket» anhåller Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse att få göra en underdånig framställning.

Nämnda paragraf lyder sålunda: »Vid lärarinneseminiarierna skall minst en af adjunktsbefattningarna bestridas af lärarinna, och böra för undervisningen i gymnastik och teckning *samt i musik och sång förordnas lärarinnor*, så vida icke, hvad de två sistnämnda ämnena angår, särskilda omständigheter föranleda undantag». Hittills har denna paragraf tillämpats sålunda, att i regel utexaminerade *kvinliga* musklärare anställts för undervisningen i musik och sång vid rikets 6 folkskolelärarinneseminarier. Mot att nämnda paragraf tolkats så, att kvinnor skulle anses äga företrädesrätt vid tillsättande af musklärareplatserna vid lärarinneseminiarierna opponera sig petitionärerna under yrkande, att hänsyn endast måtte tagas till den sökandes kompetens. I infordradt utlåtande har Kungl. Musikaliska Akademiens styrelse föreslagit att paragraf 14 måtte så omformuleras, att ifrågavarande tjänster »*må sökas af man eller kvinna, och skall till innehafvare af platsen förordnas den skickligaste af de sökande, etc.*».

Vid ett flyktigt bedömande kan ju den föreslagna ändringen synas innebära full rättvisa åt båda håll, men i verkligheten gestaltar sig saken annorlunda, såsom torde framgå af följande.

De kvinliga organisterna äro ifråga om utbildning fullt jämställda med sina manliga kamrater, men under det att samtliga klockare och organist-tjänster i hela riket samt alla musklärareplatser vid folkskolelärareseminarier (8 st.) och vid statens fullständiga elementarläroverk för gossar stå öppna för de manliga organisterna, ha de kvinliga organisterna endast rätt att söka musklärarebefattning vid real- och samskolor, hvarförutom de hitintills i enlighet med seminariestadgans § 14 kunnat påräkna förmånen att få komma i första rummet vid tillsättandet af muskläraretjänsterna vid rikets 6 folkskolelärarinneseminarier. Visserligen står det kvinnorna fritt att begära »dispens från sitt kön» för att få rätt att söka klockare- och organisttjänst, men där denna dispens beviljas, medför den ofta nog ej ens den kvinliga sökandens uppförande på förslaget.

Det af petitionärerna gjorda förslaget att sökande bör »förete betyg öfver utmärkt undervisningsskyldighet från kompetent håll» kommer att såsom förhållandena nu äro ordnade medföra ett ytterligare försvarande för musiklärarinnorna att vinna anställning i statens tjänst, då dylika meriter, såsom torde framgå af hvad ofvan anförts, blifva nästan omöjliga för kvinliga sökande att anskaffa. Att ur undervisningssynpunkt endast godt är att säga om lärarinnornas verksamhet vid seminarium framgår af de utlåtanden, hvilka såsom bilagor medfölja denna skrifvelse. (Bilagorna innehöllo ampla erkännanden från rektorer vid folkskolelärarinneseminarier öfver musiklärarinnornas verksamhet därstädes).

Då, enligt hvad sålunda visats, de kvinliga organisternas ställning är synnerligen ogynnsam och ytterligare skulle försämrans, om de utestängdes från den förmån de förut innehafte med afseende å företrädesrätt till de 6 musiklärareplatserna vid folkskolelärarinneseminarier, får Fredrika Bremer-Förbundets styrelse i underdånighet hemställa, att om den af Kungl. Musikaliska Akademien föreslagna ändringen af § 14 vinner Eders Kungliga Majestäts stadfästelse, såsom en gifven följd häraf samma princip »att till innehafvare af platsen förordnas den skickligaste af de sökande», äfven måtte tillämpas vid tillsättandet af musikläraretjänster vid rikets 8 folkskolelärareseminarier, eller m. a. o. att hänsyn icke tages till de sökandes kön, utan endast till deras kompetens.

*

Kvinnan och stadsfullmäktige.

Redan i juni hade Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse beslutat göra en hemställan med anledning af att en komité tillsatts för utarbetande af en plan till vissa ändringar i stadsfullmäktiges organisation.

Detta beslut har nu blifvit verkställt och till vederbörande har aflåtits en så lydande skrifvelse:

Till hrr Stadsfullmäktige i Stockholm.

I en af herr Lindhagen m. fl. innevarande år hos Stockholms stadsfullmäktige väckt motion, angående dels utredning ur vissa angifna synpunkter af frågorna om ändrade bestämmelser rörande kommunala tjänstemän och nämnder samt dels utsträckning af valrätten och valbarheten vid val af stadsfullmäktige, har bland annat hemställts, att jämväl kvinna må erhålla befogenhet att väljas till stadsfullmäktig.

I anslutning härtill tillåter sig Fredrika-Bremer-Förbundet, hvars ändamål är att »verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende», och hvilket, i följd häraf, frågan om kvinnans deltagande i det kommunala arbetet gifvetvis måste ligga varmt om hjärtat, att göra följande framställning.

Förbundet har, alltsedan dess stiftande, arbetat för kvinnans deltagande i det kommunala lifvet. Så har Förbundet dels sökt väcka hos kvinnorna ett allmännare intresse för begagnandet af den kommunala rösträtten, dels såväl direkt som indirekt verkat för att kvinnor måtte blifva valda till medlemmar af skol- och fattigvårdsstyrelser, i hvilka hänseenden Förbundet sökt bearbeta den allmänna meningen ej blott i Stockholm utan öfver hela landet.

Förbundet har dessutom haft sin sträfvan inriktad på att utvidga området för kvinnans verksamhet å det kommunala arbetsfältet. I sådant hänseende beslöt Förbundets styrelse år 1903 att söka inverka på den allmänna opinionen för en lagstiftning om kvinnans valbarhet såsom stadsfullmäktig. Förbundets tidskrift, årg. 1904, innehåller i ämnet en artikel, där bland annat påpekas huru ett studium af berättelserna angående Stockholms kommunalförvaltning visa, att stadsfullmäktige behandla en hel del ärenden, hvilka kunna upptagas under rubriken »hushållsgöromål och barnavård», d. v. s. områden, hvilka böra betecknas såsom rent kvinliga.

Ur dessa berättelser framgår nämligen, att till stadsfullmäktiges uppgifter i *barnavårdsfrågor* höra bl. a. upprättandet af uppfostringsanstalter och barnasyler, tillsättandet af nämnder för utöfvande af tillsyn öfver fosterbarn, öfver minderårigas arbete i fabriker och handverk, samt för utdelande af understöd till en mängd privata uppfostrinanstalter. Till *hushållsfrågor* kunna ju med skäl räknas frågor rörande slakthus, bageri och korffabriker, rörande föreståndarinnebefattningar m. m. vid kommunens sjukhus och arbetsinrättningar. Med hänsyn därtill, att dylika ärenden allt som oftast torde föreligga till handläggning inom stadsfullmäktige, kan kvinnans kraf på inflytande i afseende på dessa samhällsangelägenheter icke anses såsom något uppkonstrueradt och onaturligt. Detta kraf grundar sig i främsta rummet på kvinnornas önskan att låta sitt intresse och sin sakkunskap komma det offentliga lifvet till godo på sådana områden, som särskildt beröra hemlifvet och därmed besläktade förhållanden.

Sedan hrr Stadsfullmäktige i anledning af herr Lindhagens förenämnda motion tillsatt en komité med uppdrag att föreslå ändringar i gällande bestämmelser om vården af hufvudstadens kommunala angelägenheter, har Fredrika-Bremer-Förbundet i den här omhandlade sakens intresse trott sig böra begagna tillfället att hemställa, att Stadsfullmäktige ville fatta beslut om framläggande af förslag till sådan ändring i gällande bestämmelse, att kvinna må förklaras valbar till stadsfullmäktig.

Bland de skäl, hvilka tala för kvinnas valbarhet såsom stadsfullmäktig vill Förbundet framhålla: *att* kvinnor betala skatt till kommunen enligt samma grunder som män och att de därför böra vara representerade bland dem, som besluta angående användningen af kommunens medel; *att* kvinnor redan länge varit pröfvade såsom medlemmar af skol- och fattigvårdsstyrelser och att, då deras arbete där befunnits godt, de äfven böra vara kompetenta att handhafva uppdrag såsom stadsfullmäktige; *att* stadsfullmäktige ovedersägligen handlägga en mängd ärenden angående hvilka kvinnan har större erfarenhet att döma och bättre förutsättningar att fatta ett godt beslut än mannen; *att* många af de ärenden, som handläggas af

stadsfullmäktige beröra kvinnornas egna samt hemmens intressen och att sälunda allmän rättvisa kväfver, att kvinnorna äga medbestämmanderätt i dessa frågor.

På anförda grunder får Fredrika-Bremer-Förbundet vördsamt hemställa, att hrr Stadsfullmäktige ville i sitt förslag till ändring i nu gällande bestämmelser om vården af hufvudstadens kommunala angelägenheter intaga framställning, att kvinna må erhålla befogenhet att väljas till stadsfullmäktig.

Det kvinliga rösträttsmötet i Norrköping.

Landsföreningens för Kvinnans politiska rösträtt tredje årsmöte hölls i Norrköping den 10 och 11 januari. Det främsta intrycket från mötet torde vara, att föreningen är en kraftig organisation, som omfattas med största intresse af sina ledamöter. Af de 48 rösträttsföreningar, hvilka anslutit sig till Landsföreningen, voro 23 representerade.

I årsmötets förhandlingar kunde enligt föreningens stadgar endast de ombud deltaga, hvilka äro valda af lokalföreningarna. Men första aftonen var offentlig diskussion och den andra hade Norrköpings rösträttsförening ordnat fest för de främmande gästerna. Vid båda tillfällena begagnade stadens innevånare sig flitigt af sin rätt att vara med.

En stad ter sig icke i sin fagrade skrud en vinter som den innevarande, då väderleken nästan kan kännetecknas med det gamla ordstäfvet: »bäst det rägnar, så kommer det en skur». Men den grå stämningen lyckades ej lägga sin prägel öfver mötet. Det var öfver så väl de enskilda förhandlingarna som de offentliga så mycken kraft och allvar, så fast tro på rättvisans seger och så mycken glad, ungdomlig entusiasm, att väderleksförhållandena ej spelade någon roll.

Årsmötenas förläggande till olika städer år efter år synes vara en god idé. Den är rättvis ur helt praktisk och ekonomisk synpunkt och den är för rösträttssaken fruktbarande. Uppfattningen i Norrköping var också, att dess förening skulle ha god hjälp för framtiden af mötet och allmänt uttalades, att det offentliga mötet och festen gifvit Norrköpings samhälle ett godt intryck af den kvinliga rösträttsfrågans stora betydelse, af den ansvarskänsla, under hvilken arbetet bedrifves samt af den nitiska grundläggande verksamhet, som redan nedlagts därpå.

Mötet återvalde till Landsföreningens ordförande fröken A. Whitlock, till sekreterare fru A. M. Holmgren och till kassaförvaltare fröken G. Adelborg.

De enskilda förhandlingarna berörde för öfrigt till stor del organisationsärenden och de voro i allmänhet ej af den art att kunna intressera utomstående. Största uppmärksamheten ådrog sig frågan om en masspetition, en fråga, som framkallade de mest entusiastiska och varma

uttalanden såväl som försiktigt betänksamma ord. Tiden och sättet för masspetitionens framkommande diskuterades lifligt; till slut stannade man vid beslutet att insamlande af namnunderskrifter genast skulle börjas; angående tiden kunde däremot ännu ingenting afgöras.

Vid det offentliga diskussionsmötet hölls inledningsföredraget af fru Frigga Carlberg öfver ämnet: »Hvad kan göras för att höja kvinnornas ansvars-känsla för världen af det allmänna och för att öka och sprida intresset för den politiska rösträtten, särskildt bland de kroppsarbetande kvinnorna?» Föredraget, som var särdeles intressant, visade, att talarinnan var väl inne i sitt ämne och att hon hade sinne såväl för dess idéella innebörd som dess ingripande betydelse i praktiskt afseende. Bl. a. visades på ett mycket belysande sätt med exempel från Göteborgs institutioner det oegentliga i att inom kommunerna män väljas att sköta alla möjliga samhällsinrättningar, äfven sådana afsedda för kvinnor och barn. I diskussionen deltog en stor del af Centralstyrelsens medlemmar, och, glädjande att säga, äfven flera af Norrköpings män, med varma uttalanden för den kvinliga rösträtten. Särdeles varmt yttrade sig i denna riktning ett par af stadens yngre präster; för öfrigt hade diskussionen såsom sådan det felet, att ingen motståndare till kvinnans rösträtt uppträdde, men då ämnet belystes från olika sidor, erbjöds säkerligen för de många åhörare, för hvilka hela ärendet var främmande, en god öfversikt af frågan.

Så gjorde en talare gällande, att det ej är endast det kalla, dissekerande förståndet som leder samhällsutvecklingen utan också kärleken, framör allt moderskänslan. Såsom bevis på huru de intressen som beröra hemmen kunna åsidosättas, meddelades af en talarinna, huru i en af Sveriges mindre städer beslut fattades om byggandet af ett stadshus med restauration (en affär på öfver en million) under det att i samma stad saknades vattenledning. Hade stadens kvinnor tillfrågats huru de skulle ställt sig i valet mellan ett nytt stadshus och en vattenledning, är ej svårt att gissa sig till svaret. Vattenledningsfrågan förekommer egendomligt nog vid hvarje års möte i en eller annan form; man märker däraf hur »brännande» den är för landsortsstädernas husmödrar och att den mången gång varit sporen, som drivvit dem att begagna sig af den kommunala rösträtten och att inse dess nytta för kvinnan. Ungdomens uppfosttran till socialt intresse, pressens betydelse för den kvinliga rösträttsfrågans utveckling, vikten af mötens anordnande o. s. v. framhölls äfven. Vidare berördes mödrarnas ställning till rösträttsfrågan, huru vikten icke ligger uppå beivrande af möten utan i att följa med de sociala rörelserna genom studerande af facklitteratur, tidningar m. m. En talarinna betonade, att det är falsk blygsamhet af kvinnan att vilja draga sig undan arbete i det allmänna tjänst, en blygsamhet, som har släktttycke med bekvämlighet. Svårigheten att vinna de kroppsarbetande kvinnorna för rösträttsrörelsen påpekades af flera talare. Ett vackert uttalande gjorde Norrköpingsföreningens ordförande, fröken Söderberg; hon visade, att mannens vanliga betraktelsesätt, att kvinnorna på grund af ringa kunskap och bristande intresse icke äro värda rösträtt, berodde på att mannen vanligen dömer kvinnorna efter dem som stå honom närmast och som han oftast kommer i beröring med. Därför måste kvinnorna i sitt dagliga umgänge framför

allt i hemmen visa att de äga intresse, ansvarskänsla och logik samt skaffa sig ökade kunskaper och göra dem gällande.

Till sist må här uttalas ett tack till Norrköpings rösträttsförening för den storartade gästfrihet, som under mötesdagarna visades de främmande representanterna. Så öppnades hemmen åt dem med den mest tillmötesgående välvilja och till deras ära anordnades båda mötesdagarna festmåltider, hvarvid tal höllos och skålar druckos — eller rättare skålar utbringades utan att något dracks — allt under den hjärtligaste och angenämsta stämning.

G. A.

Från skilda håll.

Föreningen för kvinnans politiska rösträtt

hade onsdagen den 24 jan. ett talrikt besökt sammanträde i Hvita bandets lokal vid Kungsträdgårdsgatan, hvarvid fröken A. Whitlock lemnade redogörelse för centralstyrelsemötet, som hållits den 10 och 11 jan. i Norrköping. Det viktigaste beslut, som där fattats, var, såsom af ofvanstående mötesberättelse framgår, om igångsättandet af en masspetition från kvinnorna så lydande:

»Vi undertecknade svenska kvinnor anse att, då kvinnan har samma skyldighet att lyda lagen som mannen, rättvisan kräfver, att hon äfven får samma rätt som han att deltaga i valet af lagstiftare. Genom att här nedan teckna våra namn vilja vi gifva uttryck åt vår önskan, att politisk rösträtt må erkännas svensk kvinna på samma villkor som svenk man».

För sin del beslöt Stockholmsföreningen att omedelbart utsända listor för namninsamlingen i Stockholms stad och län.

Kvinnornas masspetition.

Namnunderskrifter till den här ofvan omtalade masspetitionen har nu med ifver börjat insamlas. Med detta häfte af Dagny följer en teckningslista, och uppmanas Sveriges kvinnor på det varmaste, att själfva teckna sina namn därå och att verka för att anslutningen till denna kvinnornas fredliga demonstration för politisk medborgarrätt blir så stor och omfattande som möjligt.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Upplysningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften DAGNY*.

Upplysningar lämnas om kvinnans kommunala rättigheter, såsom angående rösträtt vid val af stadsfullmäktige, prester, skolråd, ledamöter af fattigvårdsstyrelsen m. m.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11-4. Allm. tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå: Tunnelgatan 25.

Rikstelefon 68 98.

A. T. 82 11.

Anmälan.

Dagny, utgifven af och organ för Fredrika-Bremer-Förbundet, anmäler med 1906 sin 21:a årgång. Tidskriften skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Liksom tillförene skall **Dagny** beakta kvinnofrågan och dess företeelser samt ägna sin uppmärksamhet åt olika områden af kvinnlig verksamhet, såväl de praktiska som de intellektuella. Ehuru största utrymmet är förbehållet åt sociala frågor, stå de litterära intressena äfven på tidskriftens program. Öfversikter och notiser, kortare berättelser, resebref, biografiska och historiska utkast m. m. skola alljämt rikligt i tidskriften inflyta.

Dagny redigeras af fröken **Lotten Dahlgren**, till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer 1906 med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet . . . kr. 3.50.

För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5.00

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre pr enkelhäfte.

Wademeccum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 det enda som erhöll högsta utmärkelse, *Guldmedalj*, och detta i sin egenkap af »*antiseptiskt munvatten*» (*antiseptique dentifrice*).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Korungens hosleverantör

Stockholm.